

תורה אור • פרשת בא • מאמר 2

למען תהי' תורת ה' בפיך כי ביד חזקה...

”כדי שתהיה תורת ה' בפיך”

מתוך אהבתו לעם ישראל, ה' פעל מעבר לטבעו שלו: ביציאת מצרים הוא עצר את מידת הרחמים שלו כדי לשפוט את מצרים, ובתורה צמצם את רצונו וחכמתו האינסופיים לעניינים גשמיים. להיות עם התורה ”בפיך”, כיום וכלילה, הוא המענה לאהבה הזאת: לעשות את רצונו כרצונו, מעבר לטבע שלנו.

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ”ל
אבי הרבי, רבי לוי יצחק

LikuteiTorah.com

הפרשה החסידית

[/likuteitorah.com/he/torah-ohr/bo/2](https://likuteitorah.com/he/torah-ohr/bo/2)

הנקודה

מתוך אהבתו לעם ישראל, ה' פעל מעבר לטבעו שלו: ביציאת מצרים הוא עצר את מידת הרחמים שלו כדי לשפוט את מצרים, ובתורה צמצם את רצונו וחכמתו האינסופיים לעניינים גשמיים. להיות עם התורה "כפיר", ביום ובלילה, הוא המענה לאהבה הזאת: לעשות את רצונו כרצונו, מעבר לטבע שלנו.

כל קטע: לשון המאמר, אחר כך התרגום, ואחר כך ביאור קצר תחת קו זהב. המספרים הקטנים בלשון המאמר מפנים להערות שבסוף.

המאמר בקצרה

מדוע הפסוק קושר את התורה שכפיו של אדם ליציאת מצרים, וכיצד אפשר ללמוד תורה "יומם ולילה" כאשר רבים מהדינים אינם נוהגים למעשה? אדמו"ר הזקן מבחין בין שתי אהבות לה': אהבה יציבה כמים ואהבה גועשת כאש, הנובעות משתי דרכי הכרה. הידיעה שה' אוהב אותנו כפי שאב אוהב את בנו מעוררת את האהבה היציבה. ההכרה השנייה היא שה' הניח את השמים כדי לשכון בתחום התחתון ביותר, וצמצם את שכלו האינסופי בתורה, העוסקת בדברים גשמיים. אהבה זו, שמעבר לטבע, נובעת מרצונו, ולכן טעמי המצוות נשארים נסתרים עד ביאת המשיח. כשאדם מתבונן בכך, הוא מניח את רצונו שלו מפני רצון ה', ושכלו נמשך אחריו; לימוד תורה יומם ולילה פירושו שלא חדלים להביט אל רצון ה'. ביציאת מצרים, "יד חזקה" הייתה יד ימינו של ה', מידת הרחמים, שעצר אותה מתוך אהבתו לישראל. לכן התורה בפינו: אנו עושים את רצונו כרצונו. מכיוון שרצונו פשוט, הוא מצמצם אותו למה שהעולם יכול לקבל, כפי שעולה מדברי משה לעם.

מבנה

1	השאלות	11
	מדוע הפסוק קושר את התורה ליציאת מצרים; מדוע התורה מתעדת הן את דברי ה' למשה והן את דברי משה לעם; וכיצד חלה מצוות לימוד תורה יומם ולילה על דינים שאינם נוהגים למעשה.	
2	שתי אהבות ושתי דרכי הכרה	11-3
	אהבה כמים יציבה, ואהבה כאש גועשת, ברצוא ושוב. הידיעה שה' אוהב אותנו כפי שאב אוהב את בנו מעוררת את האהבה היציבה, כשם שהמים משקפים פנים.	
3	אהבת ה' שמעבר לטבע	11-4-6
	ה' חפץ בדירה בתחתונים וצמצם את שכלו האינסופי בתורה, מתוך אהבה שמעבר לטבע ונובעת מרצונו; משום כך טעמי המצוות נסתרים. אפשר להשיג רק באמצעות ירידתו והתלבשותו בחכמה שבעולם הגשמי.	
4	לעשות את רצונו כרצונו	11-7-8
	כשאדם מתבונן בכך, הוא מניח את רצונו שלו מפני רצון ה', והשכל נמשך אחריו, כפי שאירע לדיין שמצא את עצמו טוען לטובת בעל הדין. לימוד תורה יומם ולילה פירושו שלא חדלים להביט אל רצון ה' ולנהוג כמוהו.	
5	היד החזקה והתורה שבפה	11-9-10
	היד החזקה הייתה יד ימינו של ה', מידת הרחמים, שעצר אותה מתוך אהבתו לישראל כדי שיוכל לשפוט את מצרים. לכן על התורה להיות בפינו, ועלינו לעשות את רצונו כרצונו; ודיבורו מצטמצם למה שכל מקבל מסוגל לשאת, כפי שעולה מדברי משה לעם.	

אהבה שנמשלה למים אהבה שנמשלה למים

אהבה יציבה לה', שאינה מתגברת ואינה נחלשת. היא נובעת מהידיעה שה' אוהב אותנו כפי שאב אוהב את בנו, אהבה שאינה משתנה לעולם.

אהבה שנמשלה לאש אהבה שנמשלה לאש

אהבה גועשת לה', הנמצאת בתנועה מתמדת, ברצוא ושוב.

דירה בתחתונים דירה בתחתונים

רצונו של ה' להיות בבית בתחום התחתון והגשמי ביותר. במאמר זה הכוונה לתורה: שכלו האינסופי צומצם לעניינים גשמיים.

שלא כדרך הטבע שלא כדרך הטבע

פעולה מעבר לאופן הטבעי: ירידתו של ה' אל תוך הגבולות מתוך אהבה, עצירת מידת הרחמים שלו ביציאת מצרים, והאדם המפריד את עצמו מהגוף ומהטבע כדי לדבוק בו.

רצון ושכל רצון ושכל

הרצון מוביל והשכל נמשך אחריו. אצל ה', חכמתו מתאימה לרצונו; אצל האדם, לאחר שהוא מוסר את רצונו לה', השכל נמשך אחריו.

צמצום צמצום

צמצום עצמו של ה' למה שהעולם יכול לשאת. משום כך התורה מתעדת לפעמים את דברי ה' למשה ולפעמים את דברי משה לעם, בהתאם ליכולת הקבלה שלהם.

יד חזקה יד חזקה

יד ימין, מידת הרחמים, שנעצרה כדי שה' יוכל להוציא לפועל את הדין על מצרים ולהוציא את ישראל.

קטע 1 • 11

השאלות

1 למען תהי¹ תורת² ה' בפִּיךָ כי ביד חזקה הוצאך ה' ממצרים. ולכאורה הוא תמוה וכי מה ענין התורה ליציאתם להזכירם.

”כדי שתהיה תורת ה' בפִּיךָ, כי ביד חזקה הוציאך ה' ממצרים”. לכאורה הדבר תמוה: מה הקשר בין התורה ליציאת מצרים, עד שהן מוזכרות יחד?

המאמר פותח בפסוק מפרשת התורה העוסקת בזכירת יציאת מצרים באמצעות אות על היד ובין העיניים — הפרשה הראשונה שבתפילין. הפסוק מציג את יציאת מצרים כסיבה לכך שהתורה תהיה בפִּיךָ של האדם, ואדמו"ר הזקן שואל מה הקשר בין הדברים.

ולהבין ענין התורה דהנה כתיב וידבר הוי" אל משה לאמר קדש לי כל בכור³ ובאמירת משה כתיב ויאמר משה אל העם⁴ זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים כו' וכמוהו רבים במקרא.

כדי להבין את ענין התורה: נאמר ”וידבר הוי" אל משה לאמר: קדש לי כל בכור”, ועל אמירתו של משה נאמר ”ויאמר משה אל העם: זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים” וכו'; וכיוצא בזה יש פסוקים רבים.

לפני שהוא משיב, אדמו"ר הזקן מצביע על תבנית החזרת במקרא. דברי ה' למשה הם ”קדש לי כל בכור”, ואילו דבריו של משה אל העם מתחילים אחרת: ”זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים”. זוגות כאלה — דברי ה' למשה ודברי משה לעם — מצויים פעמים רבות, והפסקה האחרונה במאמר מסבירה אותם.

ולהבין זאת ביאור מצות והגית בו יומם ולילה⁵ ואף שיש כמה דינים שאינם נוהגין בזה הזמן והנהוגים אינם שוה לכל נפש:

כדי להבין זאת, יש לבאר את מצוות ”והגית בו יומם ולילה”, אף שיש כמה דינים שאינם נוהגים בזמן הזה, והדינים הנוהגים אינם שווים לכל נפש.

שאלה נוספת שייכת לאותו בירור: מצוות לימוד התורה ”יומם ולילה”, מתוך הציווי של ה' ליהושע. רבים מדיני התורה אינם נוהגים בזמן הזה, וגם הדינים הנוהגים אינם שייכים באותה מידה לכל אדם; אם כן, מה פירוש הדבר להיות שקוע בתורה כולה יומם ולילה?

שתי אהבות ושתי דרכי הכרה

2 אמנם הנה יש ב' מיני אהבות. יש אהבה שנמשלה למים כדכתיב מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה שהולך תמיד בלי שינוי ותוספות ומגרעת כלל כתמול שלשום כמאז כן עתה.

אכן, יש שני סוגי אהבה. יש אהבה שנמשלה למים, כמו שכתוב: "מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה". היא זורמת תמיד בלי שום שינוי, תוספת או מגרעת, כמו אתמול ושלשום; כפי שהייתה אז, כך היא עכשיו.

כדי להשיב, אדמו"ר הזקן מבחין תחילה בין שני סוגי אהבה לה'. הסוג הראשון דומה למים: רגוע ויציב, ואינו גדל או פוחת; היום הוא כפי שהיה אתמול. הוא מביא את הפסוק "מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה" כדי לתאר את האהבה שנמשלה למים.

ויש אהבה שנמשלה לאש כדכתיב רשפיה רשפי אש^{7,6} כו'. והוא שמתנענע תמיד ברצוא ושוב.⁸ וכי אהבות הללו נמשכו מב' דעות שבאדם.

ויש אהבה שנמשלה לאש, כמו שכתוב: "רשפיה רשפי אש" וכו'. כלומר, היא נתונה בתנועה מתמדת של רצוא ושוב. שתי האהבות הללו נובעות משתי דרכי הכרה שיש באדם.

האהבה השנייה דומה לאש, שלהבותיה מזנקות מעלה ושבבות מטה: היא נתונה תמיד בתנועה של "רצוא ושוב", מתרוממת לעבר ה' וחוזרת. כל אחת מהאהבות נובעת מהכרה אחרת של האדם בה', והפסקאות הבאות מתארות את שתי ההכרות.

3 והנה כתיב בנים אתם לה'⁹ אלהיכם שהוא ית' אוהב אותנו כאב את בנו וממיל' נמשך לדעת אותו כמים הפנים¹⁰ כו'

כעת, נאמר: "אתם ילדים לה' אלקיכם": הוא, יתברך, אוהב אותנו כפי שאב אוהב את בנו. וממילא, כשאנו יודעים זאת, מתעוררת בנו אהבה אליו, "כמו שהמים משקפים את הפנים" וכו'.

ההכרה הראשונה היא שהפסוק מכנה את עם ישראל ילדיו של ה', ולכן הוא אוהב אותם כפי שאב אוהב את בנו. הידיעה הזאת גורמת לאדם לאהוב אותו בחזרה, באופן טבעי, כשם שהמים משקפים את פניו של מי שמביט בהם.

והוא כמים דייקא שהולך בתמידות שוה בלי שום שינוי. שכן אהבת האב שעל בנו לא ישתנה לעולם.

והדימוי הוא דווקא למים, הזורמים תמיד באחידות וללא כל שינוי; שכן אהבת האב לבנו לעולם אינה משתנה.

אהבה זו נמשלה דווקא למים משום שהיא יציבה ואינה משתנה. היא משיבה על אהבת ה' כאב, ואהבתו של אב לבנו לעולם אינה משתנה, ולכן גם האהבה שהיא מעוררת אינה משתנה.

קטע 3 • 41-6

אהבת ה' שמעבר לטבע

4 ויש דעה אחרת שמכיר בוראו שהניח כל צבא השמים ושמי השמים העליונים ורצה להיות לו דירה בתחתונים¹¹

ויש הכרה נוספת: האדם מכיר את בוראו, שהניח את כל צבא השמים ואת שמי השמים העליונים, ורצה שתהיה לו דירה בתחתונים;

בהכרה השנייה האדם מתבונן במה שה' בחר: הוא הניח את צבא השמים ואת שמי השמים העליונים ביותר, ורצה "דירה בתחתונים" — בעולם הנמוך ביותר, העולם הגשמי. ההכרה בכך היא סוג אחר של ידיעה מהידיעה שה' אוהב אותנו כאב.

דהיינו שיהי שכלו הא"ס ליצמץם בגבולים גשמיים וזאת התורה אשר שם הוא מדבר בדברים גשמיים.

כלומר, ששכלו האינ־סופי יצמץם בגבולות גשמיים. וזוהי התורה, שבה הוא מדבר על עניינים גשמיים.

דירה זו נוצרת באמצעות התורה: שכלו האינ־סופי של ה' הצמץם בגבולות גשמיים, כך שהתורה עוסקת בעניינים גשמיים כמו שדות, בעלי חיים וכסף.

5 והכל בשביל אהבתו אותנו שלא כדרך הטבע כי אהבה מקלקלת את השורה¹² והכל מרצונו ית' שכרצונו ית' חכמתו שבשביל שהוא רם ונשא וגבוה מאד יכול להתלכש ביותר גבולי ומצומצם

וכל זה הוא משום אהבתו אלינו, שלא כדרך הטבע, שכן "אהבה מקלקלת את השורה"; והכול נובע מרצונו יתברך, שכן כפי רצונו יתברך כך היא חכמתו: מכיוון שהוא רם ונשא ונעלה מאוד, הוא יכול להתלכש גם בדבר המוגבל והמצומצם ביותר.

ירידה כזאת אינה בדרך הטבע, והיא נובעת מאהבת ה' אלינו; כלשון מאמר חז"ל, "אהבה מקלקלת את השורה". הדבר נובע מרצונו, וחכמתו באה בעקבות רצונו: מכיוון שהוא נעלה מעבר לכל גבול, הוא אינו מוגבל למדרגות הנעלות ביותר ויכול להתלכש אפילו בדבר המוגבל ביותר.

וזהו טעמי מצות שהוא רצונו ית' לא נתגלה כי בלתי אפשר להשיגם עד ביאת משיחנו.

וזהו הטעם לכך שטעמי המצוות, שהם רצונו יתברך, לא התגלו: אי אפשר להשיג אותם עד ביאת משיחנו.

מכיוון שהמצוות הן רצון ה', שקודם לחכמתו, טעמיהן לא התגלו. השכל אינו יכול להשיג אותם עד ביאת המשיח.

6 וזהו נודע בשערים בעלה וגוי מה שיכולי להשיג את הקב"ה הוא בשבתו עם זקני ארץ.¹³

וזהו [פירוש] "בעלה נודע בשערים" וגוי: העובדה שאפשר להשיג את הקדוש ברוך הוא היא "בשבתו עם זקני ארץ".

הפסוק מ"אשת חיל" אומר: "בעלה נודע בשערים, בשבתו עם זקני ארץ". אדמו"ר הזקן מפרש את "בעלה" כקדוש ברוך הוא: היכולת שלנו להשיג אותו בכלל תלויה בכך שהוא "יושב" עם זקני ארץ.

פִּי בִשְׁבִיל שְׁבֹתוֹ הוּא הוֹרְדָתוֹ וְהַשְׁתַּלְשְׁלוֹתוֹ עִם זִקְנֵי אֶרֶץ. פִּי הַחֲכָמָה שֶׁבְּאַרְץ דִּזְקָן הֵינּוּ זֶה שֶׁקֵּנָה חֲכָמָה.¹⁴

כלומר, בזכות ישיבתו — ירידתו והשתלשלותו עם זקני ארץ. כלומר, החכמה שבארץ, שהרי "זקן" הוא מי שקנה חכמה.

"ישיבתו" פירושה ירידתו, שלב אחר שלב, לאורך השתלשלות העולמות, אל החכמה המצויה בארץ, שהיא התורה, כפי שעולה מהפסקה הרביעית. המילה "זקן" נדרשת כ"זה שקנה חכמה", ולכן "זקני ארץ" הם החכמה שירדה לארץ.

קטע 4 • 71-8

לעשות את רצוננו כרצונו

7 וזאת ישים האדם אל לבו ויתעורר בו אהבה גדולה מאד שלא לחשוב שום רצון בעניינו

ועל האדם לשים זאת אל לבו, ולהתעורר באהבה גדולה מאד, עד שלא יחשוב על שום רצון בעניינו שלו,

התבוננות בכך שאין-סוף ירד מתוך אהבה אל גבולות התורה צריכה לעורר באדם אהבה גדולה מאד. אהבה זו מרחיקה לכת עד כדי כך שהוא אינו נותן עוד מקום לשום רצון משלו בעניינו האישיים.

רק יבטל רצונו מפני רצון שמים¹⁵ שלא יהיה לו רק רצון אי לעבודת הבורא וכרצונו יעשה השכל ג"כ שהשכל נמשך אחר הרצון.

אלא יבטל את רצונו מפני רצון שמים, כך שיהיה לו רצון אחד בלבד: לעבודת הבורא. גם השכל יפעל לפי רצונו, שכן השכל נמשך אחר הרצון.

האדם מניח את רצונו שלו מפני רצון ה', כך שרצונו היחיד הוא לעבוד את הבורא. משנקבע הרצון, השכל נמשך אחריו ומוצא נימוקים למה שהרצון מבקש, כפי שמודגם בפסקה הבאה.

8 וכמו שמצינו בגמ' גבי שוחד דאמר אי בעי טעין הכי והיינו משום שרצונו נוטה לזה דגם השכל השלים

אתו¹⁶

וכפי שמצאנו בגמרא בעניין שוחד, שהדיין אמר: "אם ירצה, יוכל לטעון כך". הדבר נבע מכך שרצונו נוטה לכיוון הזה, ולכן גם השכל השלים עם הנטייה.

הגמרא מספרת על חכמים שלא הסכימו לקבל מאדם שהיה בעל דין לפנייהם דבר שהביא להם, אף שהיה שלהם בדין, ופסלו את עצמם מלדון בעניינו. ובכל זאת, במהלך הדיון תפס כל אחד מהם את עצמו חושב: "אם ירצה, יוכל לטעון כך". רצונו נוטה לטובת אותו אדם, והשכל הלך בעקבותיו.

וכמו שהשיי' רוצה להיות לו דירה בתחתונים שלא כדרך הטבע להיות א"ס בלי גבול מוגבל ומצומצם וכשם שהקב"ה רוצה שתהיה לו דירה בתחתונים, שלא כדרך הטבע — שהאין סוף, שאין לו גבול, יהיה מוגבל ומצומצם —

כעת אדמו"ר הזקן מבאר את ההקבלה. רצונו של הקב"ה בדירה בתחתונים הוא שלא כדרך הטבע, שכן משמעות הדבר היא שהאין סוף, שאין לו גבול, נעשה מוגבל ומצומצם.

כמו כן יעשה האדם רצונו להפרד מן הגוף והטבע לדבקה בו יתב' ושלא כדרך הטבע. ולכן נאמר והגית בו יומם ולילה.¹⁷ לא ישבות יומם מלראוי לרצונו ית'.

כך גם על האדם לעשות את רצונו להיפרד מן הגוף ומן הטבע, כדי לדבוק בו יתברך, ושלא כדרך הטבע. לכן נאמר: "והגית בו יומם ולילה" — עליו שלא לחדול ביום מלכוון אל רצונו יתברך.

באותו אופן, על האדם לרצות דבר שהוא למעלה מטבעו: להיפרד מן הגוף ומן הטבע ולדבוק בה'. כך מתפרש הפסוק "והגית בו יומם ולילה": לימוד התורה פירושו שלא לחדול מלהביט אל רצון ה', כפי שהוא מתבטא בתורה גם בדינים שאינם נוהגים למעשה.

וזהו כבודו של מקום באהבתו אותנו מתלבש ומגביל ומצמצם וממנו יראה האדם וכן יעשה וחי כו':

וזהו כבודו של מקום: מתוך אהבתו אלינו הוא מתלבש, מגביל ומצמצם [את עצמו]; וממנו יראה האדם ויעשה כמוהו, ויחיה וכו'.

"כבודו" של הקב"ה הוא שמתוך אהבתו אלינו הוא מתלבש, מגביל ומצמצם את עצמו. על האדם לראות זאת ולעשות כמוהו, לצאת מגדר טבעו למען ה', וכך יחיה. המילים החותמות, "יעשה כמוהו ויחיה", מהדהדות את לשון התורה על המצוות: "אשר יעשה אותם האדם וחי בהם".

קטע 5 • 91-10

היד החזקה והתורה שבפה

9 וזהו למען תהיה תורת¹⁸ ה' בפיו כי ביד חזקה הוצאך כו'. פי' דכ"מ שנאמר יד אינו אלא ימין¹⁹ (מנחות דף י') שהוא רחמים ונאמר ועברתי בארץ מצרים.²⁰

וזהו [פירוש] "כדי שתהיה תורת ה' בפיו, כי ביד חזקה הוציא אותך" וכו'. כלומר, בכל מקום שנאמר "יד", הכוונה היא דווקא ליד ימין (מנחות דף י'), שהיא מידת הרחמים; ונאמר: "ואעבור בארץ מצרים".

אדמו"ר הזקן חוזר לפסוק הפותח. הגמרא (מנחות י' ע"א) מלמדת ש"יד" פירושה תמיד יד ימין, והוא מוסיף שיד ימין היא מידת הרחמים. לכן ה"יד החזקה" שהוציאה את ישראל ממצרים הייתה יד הרחמים. לצידה הוא מביא את דברי ה' לפני מכת בכורות: "ואעבור בארץ מצרים".

פיי שהעביר על מדותיו שעשה דינים במצרים אע"פ שמדותיו לרחם ולהטיב לברואיו והכל מחמת אהבתו לישראל כמשל האב בעבור אהבתו שרוצה לעשות חסד עם בנו כובש חסדו וכועס על אחרים המצעים את בנו.²¹

כלומר, הוא העביר על מידותיו: הוא עשה משפט במצרים, אף שמידותיו הן לרחם על ברואיו ולהטיב להם. כל זה היה מתוך אהבתו לישראל, כמו כמשל האב, שמתוך אהבתו ורצונו להיטיב עם בנו הוא כובש את חסדו וכועס על אחרים המצעים את בנו.

את "ואעבור" מפרשים כך: ה' כביכול עבר על מידותיו שלו. טבעו הוא לרחם על ברואיו ולהיטיב להם, ובכל זאת הוא עשה משפט במצרים. זאת עשה מתוך אהבתו לישראל, כמשל אב אוהב שכובש את חסדו הטבעי וכועס על מי שפוגע בבנו.

10 וזהו ביד חזקה שהוא הימין היתה כבושה בכדי להוציאם ממצרים והיה שינוי שלא ע"פ הטבע לכן תהיה תורת²² ה' בפיר לעשות רצונך כרצונו²³ וכיון שהכל הוא מרצונו הפשוט הוצרך לצמצם בכדי שיוכל העולם לקבלו.

וזהו [פירוש] "ביד חזקה": [היד], שהיא ימין, הייתה כבושה כדי להוציאם ממצרים, והיה כאן שינוי שאינו על פי הטבע. לכן "תורת ה' תהיה בפיר": לעשות את רצונך כרצונו. ומכיון שהכול הוא מרצונו הפשוט, היה עליו לצמצם [את עצמו] כדי שהעולם יוכל לקבלו.

ה"יד החזקה" היא יד ימין, מידת החסד, שהייתה כבושה כדי להוציא את ישראל ממצרים: ה' פעל בניגוד לטבעו שלו. לכן התורה אמורה להיות "בפיר": בתגובה לכך האדם עושה את רצונו כרצון ה'. ומכיון שהכול נובע מרצונו הפשוט והבלתי מתחלק של ה', ששום עולם אינו יכול להכיל כפי שהוא, היה עליו לצמצם את עצמו כדי שהעולם יוכל לקבלו.

ולכן נאמר פעם ויאמר הוי אל משה ופעם לא נאמר אמירת הוי אל משה אלא אמירת משה

ולכן נאמר פעם: "ויאמר ה' אל משה", ופעם לא נאמר שה' אמר למשה, אלא שמשה אמר

הצמצום הזה מסביר את התבנית שהוזכרה בפסקה 1. לפעמים התורה מתעדת את דברי ה' למשה, ולפעמים רק את דברי משה לעם.

אל העם כפי כח ויכולת העם שיוכלו לקבל כך צמצם את עצמו והכל גלוי וידוע לפניו באיזה אופן יוכל לצמצם בכדי שיוכל העולם לסובלו:

אל העם: בהתאם לכוחו וליכולתו של העם, לפי מה שיוכלו לקבל, כך צמצם את עצמו. והכול גלוי וידוע לפניו: באיזה אופן יוכל לצמצם [את עצמו], כדי שהעולם יוכל לשאת זאת.

דברי משה אל העם הם דבר ה' כשהוא מצומצם למידה שהעם יכול לקבל. ה' יודע בדיוק באיזה מידה עליו לצמצם את עצמו כדי שהעולם יוכל לשאת את דברו.

בעבודה

התבונן בכך שה' מתוך אהבה, הניח את רוממותו כדי להתלבש בגבולות התורה, ועצר את מידת הרחמים שלו כדי להוציא אותנו ממצרים. הדבר יעורר אהבה גדולה מאוד, שתגרום לך להניח את רצונך שלך מפני רצון ה', כך שרצונך היחיד יהיה לעבוד את הבורא ושכלך יימשך אחריו. אז למד תורה יומם ולילה, ואל תחדל להביט אל רצונו: כשם שהוא פועל מעבר לטבעו למעננו, כך פעל אתה מעבר לטבעך למענו.

שאלות לשיחה

1. כמה שונה הידיעה שה' אוהב אותנו כפי שאב אוהב את בנו מהידיעה שהוא חפץ בדירה בתחתונים, ומדוע כל אחת מהן מעוררת סוג אחר של אהבה?
2. כיצד רוממותו של ה' מאפשרת לו להתלבש בדבר המוגבל ביותר?
3. מה מלמד הסיפור בגמרא על הדיין שמצא את עצמו טוען לטובת בעל הדין ביחס שבין הרצון לשכל, וכיצד המאמר מיישם זאת בעבודת ה'?
4. כיצד פירוש "היד החזקה" כיד ימין שעצרו אותה משיב על השאלה מדוע הפסוק קושר את התורה ליציאת מצרים?
5. מה פירוש ללמוד תורה יומם ולילה באמצעות "הבטה אל רצון ה'", גם בדינים שאינם נוהגים למעשה?

הערות

פסוקה 1

1 למען תהי

ההערה מפנה את הקורא להערות המקור של הרבי עצמו על המאמר, שנדפסו קודם לכן במהדורת קה"ת.

הערת קה"ת

ראה לעיל בציונים לכ"ק אדמו"ר זי"ע.

2 למען תהי תורת ה' בפיה

יציאת מצרים היא "לאות על ידך ולזיכרון בין עיניך, למען תהיה תורת ה' בפיה, כי ביד חזקה הוציאך ה' ממצרים". זהו הפסוק שהמאמר מבקש לבאר; התשובה מופיעה בפסוקאות 9 ו-10.

Exodus 13:9 שמות י"ג:ט'

וְהָיָה לָךְ לְאוֹת עַל־יָדְךָ וּלְזִכְרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹרַת ה' בְּפִיךָ כִּי כִיד חֲזָקָה הוֹצֵאֲךָ ה' מִמִּצְרַיִם:

And it shall be for a sign unto thee upon thy hand, and for a memorial between thine eyes, that the law of the L-RD may be in thy mouth; for with a strong hand hath the L-RD brought thee out of Egypt

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות יג, ט.

3 וידבר . . קדש לי כל בכור

ה' מצווה את משה לקדש כל בכור בישראל, באדם ובבהמה. אדמו"ר הזקן מציב את דברי ה' למשה לצד הדברים שמשה אומר לאחר מכן לעם.

Exodus 13:2 שמות י"ג:ב'

קִדְשִׁילִי כָּל־בְּכוֹר פֶּטֶר כָּל־רֵחֶם בְּכֵנִי יִשְׂרָאֵל בְּאָדָם וּבְבִהֵמָה לִי הוּא: Sanctify unto Me all the first-born, whatsoever opens the' womb among the children of Israel, both of man and of 'beast, it is Mine

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות יג, ב.

4 ויאמר משה אל העם

משה אומר לעם לזכור את היום שבו יצאו ממצרים, מבית עבדים. בפסוקה האחרונה מסביר המאמר מדוע התורה מתעדת הן את דברי משה לעם והן את דברי ה' למשה.

Exodus 13:3 שמות י"ג:ג'

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם זָכוֹר אֶת־הַיּוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר יָצָאתֶם מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּים כִּי בְחֹזֶק יָד הוֹצִיא ה' אֶתְכֶם מִן הָאֶרֶץ הַזֹּאת וְלֹא יֵאָכֵל חֶמֶץ:

And Moses said unto the people: 'Remember this day, in which ye came out from Egypt, out of the house of bondage; for by strength of hand the L-RD brought you out from this place; there shall no leavened bread be eaten

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות יג, ג.

5 והגית בו יומם ולילה

ה' מצווה את יהושע: "לא ימוש ספר התורה הזה מפיהך, והגית בו יומם ולילה". המאמר שואל כיצד הדבר חל על הלכות שאינן נוהגות למעשה, וחוזר לפסוק בפסוקה 8.

Joshua 1:8 יהושע א':ח'

לֹא־יִמוּשׁ סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה מִפִּיךָ וְהִגִּיתָ בוֹ יוֹמָם וָלַיְלָה לְמַעַן תִּשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת כְּכָל־הַכְּתוּב בוֹ כִּי־אָז תִּצְלִיחַ אֶת־דְּרָכְךָ וְאָז תִּשְׁכַּל:

This book of the law shall not depart out of thy mouth, but thou shalt meditate therein day and night, that thou mayest observe to do according to all that is written therein; for then thou shalt make thy ways prosperous, and then thou shalt have good success

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

יהושע א, ח. וראה באוה"ת נ"ך כרך ב ע' תשלז בפ"י והגית.

פסוקה 2

6 מים רבים . . רשפי רשפי אש

"מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה, ונהרות לא ישטפוה". אדמו"ר הזקן מביא את הפסוק על האהבה הנמשלה למים.

Song of Songs 8:7 שיר השירים ח':ז'

מִים רַבִּים לֹא יִכְלּוּ לְכַבּוֹת אֶת־הָאֵהָבָה וְנָהָרוֹת לֹא יִשְׁטְפוּהָ אִם־יִתֵּן אִישׁ אֶת־כָּל־הוֹן בֵּיתוֹ כְּאֵהָבָה בּוֹזֵז בּוֹזֵז לוֹ:

Many waters cannot quench love, Neither can the floods drown it; If a man would give all the substance of his house for love, He would utterly be contemned

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שה"ש ח, ז. ח.

7 רשפיה רשפי אש

הפסוק אומר על האהבה שהיא "עֵזָה כמות" ו"רשפיה רשפי אש". אדמו"ר הזקן מביא אותו על האהבה הנמשלה לאש. בהערת קה"ת מצוין המקום כ"ז:8 ו"ח, ז. ח.), אך מילים אלו מופיעות ב"ז:8.

Song of Songs 8:6 שיר השירים ח':ו'

שִׁימֵנִי כַחֲתָם עַל־לִבִּי כַחֲתָם עַל־רוּעָה כִּי־עֵזָה כְּמוֹת אֵהָבָה קֹשֶׁה כְּשֹׂאֵל קִנְאָה רִשְׁפִּיָּה רִשְׁפִּי אֵשׁ שְׁלֵהֲבִתִּיהָ:

Set me as a seal upon thy heart, As a seal upon thine arm; For love is strong as death, Jealousy is cruel as the grave; The flashes thereof are flashes of fire, A very flame of the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

8 רצוא ושוב

במראה המרכבה של יחזקאל נאמר שהחיות "רצוא ושוב כמראה הבזק". אדמו"ר הזקן משתמש בכינוי הזה לתיאור האהבה כאש, הגואה ושבה ללא הרף.

Ezekiel 1:14 יחזקאל א':יד

וְהַחַיּוֹת רָצוּא וְשׁוֹב כְּמֶרְאֵה הַבֹּזֶק:

פסוקה 5

12 אהבה מקלקלת את השורה

רבי שמעון בר יוחאי אומר ש"האהבה משבשת את הסדר הראוי": לאברהם היו עבדים, ובכל זאת, מתוך אהבתו, הוא השכים בבוקר וחבש בעצמו את חמורו. אדמו"ר הזקן מיישם זאת על ה': אהבתו אלינו מביאה אותו לחרוג מסדרי הטבע ולהיכנס לתוך גבולות.

Bereshit Rabbah 55:8 בראשית רבה נ"ה:ח'

וישכם אברהם בבוקר ויחבוש את חמורו - אמר ר' שמעון בן יוחאי: אהבה מקלקלת את השורה ושנאה מקלקלת את השורה. אהבה מקלקלת את השורה, דכתיב: וישכם אברהם בבוקר וגו', ולא היה לו כמה עבדים! אלא, אהבה מקלקלת את השורה. ושנאה מקלקלת את השורה, שנא (במדבר כב): ויקם בלעם בבוקר ויחבוש את חמורו, ולא היה לו כמה עבדים! אלא, שנאה מקלקלת את השורה. אהבה מקלקלת את השורה, שנאמר (בראשית מו): ויאסור יוסף מרכבתו ויעל לקראת ישראל אביו, וכי לא היה ליוסף כמה עבדים! אלא, אהבה מקלקלת את השורה. שנאה מקלקלת את ...

Abraham awoke early in the morning and saddled his donkey - "key; he took his two young men with him, and Isaac his son; he chopped wood for the burnt offering, arose, and went to the place that G-d told him" (Genesis 22:3). "Abraham awoke early in the morning and saddled his donkey" - Rabbi Shimon ben Yoḥai said: Love upsets one's usual practice and hatred upsets one's usual practice. Love upsets one's usual practice, as it is written: "Abraham awoke early in the ... morning [and saddled his donkey]..." Did he not

Daat Bereshit Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

פסוקה 6

13 נודע בשערים בעלה . . בשבתו עם זקני ארץ

ב"אשת חיל" נאמר: "נודע בשערים בעלה, בשבתו עם זקני ארץ". אדמו"ר הזקן מפרש שהבעל הוא הקדוש ברוך הוא, הנודע באמצעות ירידתו אל החכמה שבארץ.

Proverbs 31:23 משלי ל"א:כ"ג

נודע בשערים בעלה בשבתו עם זקני ארץ:

Her husband is known in the gates, When he sitteth among the elders of the land

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

משלי לא, כג.

14 דוקן היינו זה שקנה חכמה

רבי יוסי הגלילי מלמד ש"זקן" הוא רק מי שקנה חכמה, ודורש "זקן" כ"זה קנה". אדמו"ר הזקן משתמש בכך כדי לפרש את "זקני ארץ" כחכמה שבארץ.

Kiddushin 32b:8 קידושין ל"ב:ב:ח'

תנו רבנן: "מפני שיבה תקום" - יכול אפילו מפני זקן אשמי? תלמוד לומר: "זקן", ואין זקן אלא חכם, שנאמר: "אספה לי שבעים איש מזקני ישראל". רבי יוסי הגלילי אומר: אין זקן אלא מי שקנה חכמה, שנאמר: "הי קנני ראשית דרכי".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

And the living creatures ran and returned as the appearance
of a flash of lightning

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 3

9 בנים אתם לה' אלקיכם

"בנים אתם לה' אלקיכם". אדמו"ר הזקן לומד מן הפסוק את ההכרה הראשונה: ה' אוהב אותנו כפי שאב אוהב את בנו.

Deuteronomy 14:1 דברים י"ד:א'

בנים אתם לה' אלקיכם לא תתגדדו ולא תשימו קרחה בין עיניכם למת:

Ye are the children of the L-RD your G-d: ye shall not cut yourselves, nor make any baldness between your eyes for the dead

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים יד, א.

10 כמים הפנים

"כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם": אהבה מעוררת אהבה מקבילה. כאן, הידיעה שה' אוהב אותנו כאב מעוררת את אהבתנו אליו.

Proverbs 27:19 משלי כ"ז:י"ט

כמים הפנים לפנים כן לבי האדם לאדם:

As in water face answereth to face, So the heart of man to man

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 4

11 להיות לו דירה בתחתונים

המדרש מלמד שכאשר ברא את העולם, רצה הקדוש ברוך הוא שתהיה לו דירה בתחתונים, כפי שיש לו בעולמות העליונים. אדמו"ר הזקן מזהה דירה זו עם התורה - השכל האינסופי של ה' שהצטמצם בעניינים גשמיים.

Midrash Tanchuma, Nasso 16:1 מדרש תנחומא, נשא ט"ז:א'

... באתי לגני אחותי פלה (שה"ש ה, א). אמר רבי שמואל בר נחמן, בשעה שברא הקדוש ברוך הוא את העולם, נתאנה שיהא לו דירה בתחתונים כמו שיש בעליונים. ברא את האדם וצוה אותו ואמר לו: מפל עץ הגן אכל תאכל, ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו (בראשית ב, טז-יז). ועבר על צויו. אמר לקה הקדוש ברוך הוא, כך הייתי מתאנה שיהא לי דירה בתחתונים כמו שיש לי בעליונים, ודבר אחד צויתי אותך ולא שמרת אותו. מיד סלק הקדוש ...

So it came to pass on the day that Moses had finished." Rav says, "Every place where it is stated, 'So it came to pass (wayehi),' [is referring to] something new"; but R. Simeon says, "Every place where it says, 'So it came to pass (wayehi)' [is referring to] something which existed, has ceased [to exist] for a long time, and has returned to be as it was. 5:7. This text is related (to Cant. 5:1), "When I come to ... my garden, my sister bride." R. Samuel bar

Midrash Tanchuma -- Torat Emet (Public Domain) • Townsend 1989 translation of Midrash Tanhuma, S. Buber Recension, edited and supplemented by R. Francis Nataf (CC-BY)

15 יבטל רצונו מפני רצון שמים

המשנה מלמדת: "בטל רצונו מפני רצונו". אדמו"ר חזקו חזקו על הדברים ביהם לאדם שמניח את רצונו שלו מפני רצון שמים.

Pirkei Avot 2:4 משנה אבות ב:ד'

הוא הנה אומר, עשה רצונו כרצונה, כדי שיעשה רצונה כרצונו. בטל רצונה מפני רצונו, כדי שיעשה רצונו אחרים מפני רצונה. הלל אומר, אל תפרש מן הצבור, ואל תאמין בעצמך עד יום מותך, ואל תדין את חברך עד שתגיע למקומו, ואל תאמר דבר שאי אפשר לשמע, שסופו להשמע. ואל תאמר לקשאפנה אשנה, שפא לא תפנה:

He used to say: do His will as though it were your will, so that He will do your will as though it were His. Set aside your will in the face of His will, so that he may set aside the will of others for the sake of your will. Hillel said: do not separate yourself from the community, Do not trust in yourself until the day of your death, Do not judge your fellow man until you have reached his place. Do not say something that cannot be ... not be

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

16 שמצינו בגמרא גבי שוחד

חכמים שלא הסכימו לקבל מבעל דין דבר שהגיע להם בדין, פסלו את עצמם מלדון בעניינו; אך בשעה ששמעו את טענותיו, כל אחד מהם מצא את עצמו חושב: "אם ירצה, יוכל לטעון כך", והעירו עד כמה מושפעים מכך קל וחומר מי שנוטלים שוחד. אדמו"ר חזקו חזקו זאת כדי להראות שהשכל נמשך אחר המקום שאליו הרצון נוטה.

Ketubot 105b:1-2 כתובות ק"ה ב:א-ב'

אפילו צדיק גמור ולוקח שוחד — אינו נפטר מן העולם בלא טירוף דעת. כי אִתָּא רב דימי אָמר: דָּרַשׁ רב נחמן בר כהנא, מאי דכתיב 'מִלֶּךְ בְּמִשְׁפַּט יַעֲמִיד אֶרֶץ וְאִישׁ תְּרוֹמוֹת יִהְרֹסֶנָּה' — אִם דּוֹמָה דִּין לְמֶלֶךְ, שְׂאִינוּ צָרִיךְ לְכֹלֵם — 'יַעֲמִיד אֶרֶץ'. וְאִם דּוֹמָה לְכֹהֵן שְׂמִיחָהּ עַל הַגִּרְנוֹת — 'יִהְרֹסֶנָּה'.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

כתובות קה, ב.

17 והגית בו יומם ולילה

הפסוק מצווה ללמוד תורה "יומם ולילה". אדמו"ר חזקו חזקו זאת כמצב שבו האדם אינו חדל להביט אל רצונו של ה'.

Joshua 1:8 יהושע א:ח'

לא־יָמוּשׁ סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה מִפִּיךָ וְהָגִיתָ בוּ יוֹמָם וְלַיְלָה לְמַעַן תִּשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת כְּכֹל־הַכְּתוּב בוּ כִּי־אָז תִּצְלִיחַ אֶת־דְּרָכְךָ וְאָז תִּשְׁכִּיל:

This book of the law shall not depart out of thy mouth, but thou shalt meditate therein day and night, that thou mayest observe to do according to all that is written therein; for then thou shalt make thy ways prosperous, and then thou shalt have good success

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

18 למען תהיה תורת ה' בפיר כי ביד חזקה הוצאך

הפסוק הפותח את המאמר. כאן מתחיל אדמו"ר חזקו חזקו להשיב מדוע הוא קושר את התורה ליציאת מצרים.

Exodus 13:9 שמות י"ג:ט'

וְהָיָה לָךְ לְאוֹת עַל־יָדְךָ וּלְזִכְרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹרַת ה' בְּפִיךָ כִּי בְּיָד חֲזָקָה הוֹצֵאָהּ ה' מִמִּצְרָיִם:

And it shall be for a sign unto thee upon thy hand, and for a memorial between thine eyes, that the law of the L-RD may be in thy mouth; for with a strong hand hath the L-RD brought thee out of Egypt

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

19 רבי שמעון מלמד שבכל מקום שבו התורה אומרת "יד", הכוונה היא רק ליד ימין. אדמו"ר חזקו חזקו זאת בסוגריים כדי להראות ש"היד החזקה" של יציאת מצרים היא יד ימין, צד הרחמים.

Menachot 10a:18 מנחות י"א:י"ח

ומי בעי רבי שמעון תרתי והתניא ר"ש אומר כל מקום שנאמרה יד אינה אלא ימין אצבע אינה אלא ימין אצבע לא בעיא כהונה כהוני בעיי אצבע

Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA)

20 ועברתי בארץ מצרים

ה' מכריז: "ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה והכיתי כל בכור", וכן: "ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים". אדמו"ר חזקו חזקו מפרש את "ועברתי" כמעבר של ה' על מידות הרחמים שלו כדי לבצע דין, מתוך אהבתו לישראל.

Exodus 12:12 שמות י"ב:י"ב

וְעָבַרְתִּי בְּאֶרֶץ־מִצְרַיִם בַּלַּיְלָה הַזֶּה וְהִכִּיתִי כָל־בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאָדָם וְעַד־בְּהֵמָה וּבְכָל־אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים אֲנִי ה'

For I will go through the land of Egypt in that night, and will smite all the first-born in the land of Egypt, both man and beast; and against all the gods of Egypt I will execute judgments: I am the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות יב, יב.

21 ועברתי... המצערים את בנו

ההערה מציינת שהקטע הזה, מהמילים "ואעבור" ועד "המצערים את בנו", מובא ב"יהל אור", פירושו של הצמח צדק על תהילים.

הערת קה"ת

מובא ביהל אור ע' תקיד.

22 תהיה תורת ה' בפיר

הפסוק הפותח מופיע שוב. התורה שבפי האדם היא התגובה ליציאת מצרים: לעשות את רצונו שלו כרצון ה'.

Exodus 13:9 שמות י"ג:ט'

וְהָיָה לָךְ לְאוֹת עַל־יָדְךָ וּלְזִכְרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹרַת ה' בְּפִיךָ כִּי בְּיָד חֲזָקָה הוֹצֵאָהּ ה' מִמִּצְרָיִם:

And it shall be for a sign unto thee upon thy hand, and for a memorial between thine eyes, that the law of the L-RD may

be in thy mouth; for with a strong hand hath the L-RD
brought thee out of Egypt

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

23 לעשות רצונך כרצונו

המשנה אומרת: "עשה רצונו כרצונך, כדי שיעשה רצונך כרצונו". אדמו"ר
הזקן משתמש במילים אלה כדי לתאר את עשיית רצונו של האדם כרצון ה',
כמענה לכך שה' חרג מטבעו ביציאת מצרים.

Pirkei Avot 2:4 משנה אבות ב'ד'

הוא ה'ה אומר, עשה רצונו כרצונך, כדי שיעשה רצונך כרצונו. בטל
רצונך מפני רצונו, כדי שיבטל רצון אחרים מפני רצונך. הלל אומר,
אל תפרש מן הצבור, ואל תאמין בעצמך עד יום מותך, ואל תדין את
חברך עד שתגיע למקומו, ואל תאמר דבר שאי אפשר לשמע, שסופו
להשמע. ואל תאמר לכשאפנה אשנה, שמא לא תפנה:

He used to say: do His will as though it were your will, so that
He will do your will as though it were His. Set aside your will
in the face of His will, so that he may set aside the will of oth-
ers for the sake of your will. Hillel said: do not separate
yourself from the community, Do not trust in yourself until
the day of your death, Do not judge your fellow man until
you have reached his place. Do not say something that can-
... not be

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-
BY)

על המהדורה

המהדורה הזאת כוללת לשון המאמר, התרגום לעברית של ימינו, הביאורים שלנו והערות.

The Hebrew text of Torah Ohr: © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

התרגום שלנו לעברית של ימינו, מתוך התרגום האנגלי שלנו מלשון הקודש, בלי הערות קה"ת: CC BY 4.0.

הביאורים שלנו, עם הסקירה, השאלות והעמוד לילדים: CC BY-NC 4.0.

The notes: Kehot's marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes) © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted; our notes on them: CC BY-NC 4.0.

Sefaria: Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) דרך (Public Domain); Midrash Tanchuma -- Torat Emet (Public Domain); Townsend 1989 translation of Midrash Tanhuma, S. Buber Recension, edited and supplemented by R. Francis Nataf (CC-BY); Daat Bereshit Rabbah (Public Domain); The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY); William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); Torat Emet 357 (Public Domain); Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY); Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA).

המהדורה כולה: CC BY-NC 4.0. מותר להעתיק, להדפיס ולהפיץ בחינם, בציון Kehot Publication Society ו־likuteitorah.com; אסור למכור. [/https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/)

התרגום לעברית נעשה מהמהדורה האנגלית של likuteitorah.com בעזרת בינה מלאכותית (openai/gpt-6-luna-pro:batch), כשלשון המאמר לצדו לבדיקה. עדיין לא עבר עריכה אנושית. כל דבר חשוב יש לבדוק מול לשון המאמר.

הרבי ביקש ללמוד את מאמרי פרשת השבוע, «הפרשה החסידית», באותו שבוע, מחולקים לשבעת ימיו (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725). למה ללמוד, וברכות הרבי: (Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309). [/likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/](https://likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/)

מיום חגיגי ולא מסחרי. אין כאן מכירה. אין שיוך לקה"ת, ל־Sefaria או לספריית ליובאוויטש. © likuteitorah.com

מתוך likuteitorah.com/he/torah-ohr/bo/2/

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק